

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**II-ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

18 листопада 2021 року

ВІННИЦЯ 2021

УДК: 1(091):004.83

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА
проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович

професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах. Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 18 листопада 2021 року Вінниця 2021. Видавець ФОП Кушнір Ю.В. – 196 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 18 листопада 2021 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та всім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова протокол № 3 від 25 листопада 2021р.

УДК: 1(091):004.83

ISBN 978-617-7721-38-2

2. Бэкон Ф. Сочинения в 2-х томах. Т. 1. – М.: Мысль, 1971. – 593 с.
Мейер-Штейнег Т., Зудгоф К. История медицины. – М.: Госиздат, 1925. – 464 с.

Мельник В. М.,
канд.політ.н., асистент,
асистент кафедри політології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
викладач кафедри філософії та суспільних наук,
Вінницький національний медичний університет
ім. М. І. Пирогова
Київ, Вінниця, Україна

ЛАПУЖ, АММОН І ВОЛЬТМАН ЯК БАТЬКИ-ЗАСНОВНИКИ ПОЛІТИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

В центрі уваги запропонованого нарису знаходяться короткі творчо-біографічні зауваження, покликані розкрити становлення політичної антропології як самостійної наукової дисципліни в останній чверті XIX ст.

Жорж Ваше де Лапуж (1854-1936) протягом 1873-1879 рр. закінчив водночас Медичну школу та юридичний факультет Університету Пуатьє, отримавши ступінь доктора права. Протягом 1879-1883 рр. де Лапуж працював в органах регіональної прокуратури, але з 1883 р. він повністю віддається антропології. З 1886 р. де Лапуж стає професором Паризької школи антропології та бере участь в засіданнях Паризького товариства антропології. Посилено студіює єгиптологію. Піддаючись модній для європейської гуманітаристики тенденції, Жорж де Лапуж розглядав єгиптологію в якості «ключа від етнографії та антропології». Йому належить важлива теза про *антропологію як вивчення домінуючих суспільств, причини їхнього домінування та історичні передумови «реальної» (сучасної) політики* [3, с. 152].

2 грудня 1886 р. прозвучала його інавгураційна лекція в якості професора Паризької школи антропології: «Антропологія та політична наука», в якій де Лапуж стояв на позиціях соціал-дарвінізму, підтримуючи вивчення стратегій природного добору в політичному житті [3, с. 654]. На думку де Лапужа, сильні та добре організовані суспільства постійно знищують слабких. У соціальному житті виживає лише найсильніший. Такими, з позицій де Лапужа, виступають «білі європейці», сенс буття котрих зводиться до поневолення та експлуатації представників інших рас. На його думку, французи справедливо здійснювали імперіалістичну політику на Африканському континенті, що детермінується «потребою

акумулювати свої сили для захисту раси на дальніх рубежах» [2; 8].

Політична антропологія Ж. В. де Лапужа найповніше відображена в монографіях «паризького періоду» («Соціальна селекція» 1896, «Арієць: його соціальна роль» 1899). У критичних та оглядових рецензіях на дослідження Лапужа, його часто називали «антропологічним прокурором», що пояснювалось «вимогами винести обвинувальний вирок усім «другорядним» спільнотам» [4, с. 7, 18].

В монографії «Арієць» (1899) де Лапуж остаточно визначив свою теорію політичної антропології як «антропосоціологію політики», науковим завданням якої вважав «встановлення причинно-наслідкового зв'язку між морфолого-фізіологічним та психосоціальним статусом людських колективів» [2, с. 3]. Отож, політичний антрополог де Лапуж пропонував вивчати соціально-політичні феномени на основі їхньої залежності від фізико-антропологічних показників – краніальних розмірів і форм, зросту, пігментації (шкіри, волосся, очей) тощо. На думку де Лапужа, боротьба класів та етносів в історичному процесі насправді відображає глибинний феномен конфронтації рас. Професор-антрополог переконував, що наростання національно-визвольних антиколоніальних рухів (Африка, Індія, Китай) – це «деградація арійського елементу». Зупинити цю деградацію можна лише селекційним відтворенням так званих «істинних арійців» [3, с. 152; 4, с. 7, 18].

Антропосоціологія Ж. В. де Лапужа не мала ознак людиноненависницької ідейної системи. Однак, на жаль, вона прислужилась для таких ідей німецьких нацистів в 1933-1945 рр. Біологічні та соціально-антропологічні монографії де Лапужа дорого обійшлись цивілізованому світові протягом ХХ ст. Вони викликали до життя безліч агресивних, імперіалістичних, радикально-примордіалістських концепцій, використаних у практичній політиці. Його ідеями «пояснювалось» знищення величезної кількості людей. Дехто з сучасних учених намагається вказувати на невірне тлумачення теорій і філософем де Лапужа. Дійсно, використання німецькими расистами-псевдонауковцями політичної антропології де Лапужа мало місце, але його ідеї переважно викривлялись і подавались нацистами під необхідним їм кутом зору. Зокрема, француз де Лапуж, ніколи не пропонував проводити расові та етнічні чистки. Його підхід передбачав лише «позитивну селекцію», що, на жаль, увійшла до псевдонаукового інструментарію євгеніки [5].

Послідовником концепції де Лапужа виявився німець *Отто Георг Аммон* (1842-1916) [10]. Його головні політантропологічні праці з'явилися вже після поворотної паризької лекції Ж. В. де Лапужа «Антропологія та політична наука» (1886). Отто Аммон отримав інженерну освіту Вищої технічної школи в Карсруе, де вступив у місцеве історичне товариство та написав першу монографію «Про антропологію баденців» (1899).

Дослідження фізико-антропологічних типів населення провінції Баден привело Аммона до політологічних диспутів між консерваторами та лібералами. Вчений зайняв різку антимарксистську позицію, що знайшла відображення в монографії «Дарвінізм проти соціал-демократії» (1891). Аммон висловив тезу про існування чотирьох класів людей – перший клас (найрозумніші, творці, винахідники), другий клас (розумні виконавці без творчості), третій клас (люди з інтелектом нижче середнього рівня, володіють «духом стада», вважають свою масовість ознакою «істини в останній інстанції», піддаються інформаційній обробці), четвертий клас (неповноцінні люди в соціальному та культурному контекстах) [3, с. 151, 693; 10, s. 8].

Аммон опублікував також тезу про те, що більшість великих державних утворень в історії були засновані саме германцями (для прикладу, поліси Давньої Греції, Римська імперія та пізніше Візантія) [6]. На початку ХХ ст. ця псевдонаукова ідея викликала серйозний резонанс та активно вивчалась нацистськими расологами й аріософами [3, с. 159-161]. В 1904-1916 рр. Аммон працював професором антропології Фрайбурзького університету [10, s. 10]. З цим фактом пов'язується *наше припущення про великий вплив Аммона на екзистенційну політичну філософію Мартіна Хайдеггера* (1889-1976) [7], що в 1909-1915 рр. навчався на теологічному і філософському факультетах того ж закладу [9, с. 160-162].

В 1901 р. публікується монографія німецького лікаря-окуліста та доктора філософії в галузі медицини *Людвіга Вольтмана* (1871-1907) з промовистою назвою «Політична антропологія: дослідження впливу еволюційної теорії на вчення про політичний розвиток народів» [1]. Авторська передмова стала своєрідним маніфестом німецької політичної антропології: «потрібно пояснити військові та духовні продукти держав фізіологічними особливостями та відмінностями їхнього населення» [1, с. 4]. Вже в 1902 р. д-р Вольтман заснував перший профільний журнал – «Політико-антропологічний огляд», де друкувались екскурси з приводу «біологічного розуміння політичної історії і політичних традицій» [1, с. 3].

Вольтман звертався до політичної антропології з метою відстояти власні расові переконання. Він вважав, що переважна більшість «активних» діячів європейської історії (елліни, римляни, візантійці, флорентійці, провансальці) мали саме германське походження. Перебуваючи на позиціях шовіністичного пангерманізму, Вольтман дуже сильно допоміг першим теоретикам німецького націонал-соціалізму.

Література:

1. Вольтман Людвиг. Политическая антропология. Издание второе исправленное и дополненное. Перевод с немецкого. Предисловие Авдеева В. Б. М: Белые альвы, 2000. 448 с.

2. де Лапуж Ж. В. Ариец и его социальная роль. М.: Кучково поле, Медиа-групп, 2014. 384 с.
3. Клейн Л. С. История антропологических учений. СПб.: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2014. 742 с.
4. Малиновский Б. Избранное: Динамика культуры. М.: РОССПЭН, 2004. 959 с.
5. Мельник В. М. Психологічні аспекти соціокультурної антропології. Вісник Вінницького національного медичного університету. Науковий журнал. 2012. Т. 16. № 2. С. 518-529.
6. Мельник В. М. Еволюція міжнародно-правового статусу Ватикану: історія, сьогодення, українські акценти. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. 192 с.
7. Мельник В. М. У полоні інтерпретацій. Політична антропологія між Сходом і Заходом. Монографія. Вінниця: Нова книга, 2020. 280 с.
8. Токарев С. А. Расистские теории XIX – начала XX в. Расы и общество. М.: Наука, 1982. С. 21-33.
9. Хайдеггер Мартин. Разговор на проселочной дороге. Избранные статьи позднего периода творчества. Под ред. А. Л. Доброхотова. М.: Высшая школа, 1991. 192 с.
10. Bernsdorf Wilhelm. Ammon Otto. Internationales Soziologenlexikon. Bd. 1-2. Wilhelm Bernsdorf, Horst Knospe (Hrsg.). Stuttgart: Auflage, Enke 1980, S. 8-9.